18

Sowjetisierung - Verfolgung der Deutschen II

Als Folge der Repressionen verschlechterten sich die Lebensbedingungen einiger deutscher Kolonisten drastisch. Der Staat wendete weiterhin Gewalt gegen die Familienangehörigen der Opfer an. Allerdings arbeitete eine kleine Anzahl Deutscher im Volkskommissariat für innere Angelegenheiten und beteiligte sich aktiv an den Repressionen.
In den Sowjetrepubliken und Regionen erstellte Listen der Deutschen wurden nach Moskau geschickt. Die sogenannten „Zweier“ (dvojki) begannen zu arbeiten. Entscheidungen gegen tausende deutsche Kolonisten wurden von einem Tribunal bestehend aus zwei Beamten getroffen – dem Staatsanwalt der UdSSR Wyschinski und dem stellvertretenden Volkskommissar für innere Angelegenheiten Frynowski. Einige der Opfer wurden zum Verlassen der Sowjetunion verurteilt, einige wurden in GULags deportiert und einige wurden hingerichtet. Von diesen Maßnahmen waren auch die in Georgien lebenden Deutschen betroffen. Dieses Tribunal der „Zwei“ verurteilte etwa 123 [A] Personen. Die „deutsche Operation“ betraf aber nicht nur die ethnischen Deutschen und deutschen Staatsangehörigen. Bei dieser Operation wurden Menschen verschiedener ethnischer Gruppen vor Gericht gestellt, denen Kontakte zu Deutschland vorgeworfen wurden.1937 wurden in der Sowjetunion beim Volkskommissariat für innere Angelegenheiten die sogenannten „Troikas“ geschaffen, die nicht in Moskau umgesetzte, sondern auf der lokalen Republiks- oder regionalen Ebene Entscheidungen trafen. Dadurch erhielten das Volkskommissariat für innere Angelegenheiten, die Staatsanwaltschaft und die Parteielite große Macht. Diese Troikas setzten die Unterdrückung der ethnischen Deutschen fort. In den Sitzungsprotokollen gab es oft Hinweise darauf, im Rahmen welcher „Operation“ eine Person angeklagt werden sollte. Den Opfern wurden häufig Spionage, antisowjetische Tätigkeit, illegaler Grenzübertritt, antisowjetische Propaganda, Verbindungen zu Nazi-Deutschland und anderes vorgeworfen.
Doch mit dem deutschen Überfall auf die Sowjetunion am 22. Juni 1941, ließ Stalin am 3. Oktober per Dekret alle Deutschen aus dem Kaukasus nach Kasachstan oder Sibirien zwangsumsiedeln. In den Siedlungen verblieben nur deutsche Frauen, die mit nicht-deutschen Ehemännern gemischte Familien gegründet hatten. War der Vater Deutscher, durften die Kinder bis zum Alter von 16 Jahren bei der Mutter bleiben und mussten dann dem Vater in die „Arbeitsarmee“ (Trudarmija) folgen. Georgische Frauen aus gemischten Familien mussten zwischen Ehescheidung oder Deportation wählen.

Aus Stalins Befehl zur Deportation der Deutschen aus dem Südkaukasus vom 3. Oktober 1941:
“Um die antisowjetische Arbeit der in der Georgischen, Aserbaidschanischen und Armenischen SSR lebenden Deutschen zu verhindern, hält es der NKVD der UdSSR für zweckmäßig, die als antisowjetische und zwielichtige Elemente registrierten Personen zu verhaften und den Rest der deutschen Bevölkerung von 46.533 Personen in die Kasachische SSR umzusiedeln“. [B], 1

Die St. Peter und Paul Kirche in Tbilisi, einst das wichtigste kulturelle und öffentliche Zentrum der Deutschen, musste 1946-47 von deutschen Kriegsgefangenen abgerissen werden. An der Stelle der Kirche wurde mit den gewonnenen Baumaterialien ein Wohnhaus errichtet. 2-4, 5
Vor der Deportation lebten mehr als 24.000 Deutsche in Georgien. Ein großer Teil der Kaukasusdeutschen starb im kasachischen Exil. Nur wenige von ihnen kehrten in die georgische Heimat zurück, da Ihnen erst 1972 wieder eine freie Wahl des Wohnorts zugestanden wurde. Die meisten der Überlebenden reisten seit den 1980er Jahren als “Russlanddeutsche” in die Bundesrepublik Deutschland aus.

Sovietization - Persecution of the Germans II

As a result of the repression, the lives of some ethnic Germans deteriorated dramatically. The state continued to use violence against the families of the victims. However, a small number of ethnic Germans worked in the People's Commissariat for Internal Affairs and actively participated in the repression. In 1941 was published Stalin's decree to resettle all Caucasian Germans to Kazakhstan or Siberia. Only German wives with a non-German spouse were exempt. The German church in Tbilisi was blown up by German prisoners of war in 1946-47. Of the 24,000 Germans who were in Georgia before the deportation, only a few returned to Georgia after being granted freedom of residence in 1972. Most of them returned to their “historical homeland” in the Federal Republic of Germany after 1980.

2

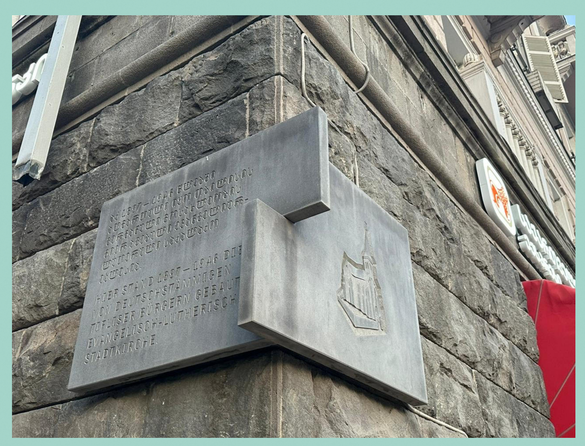

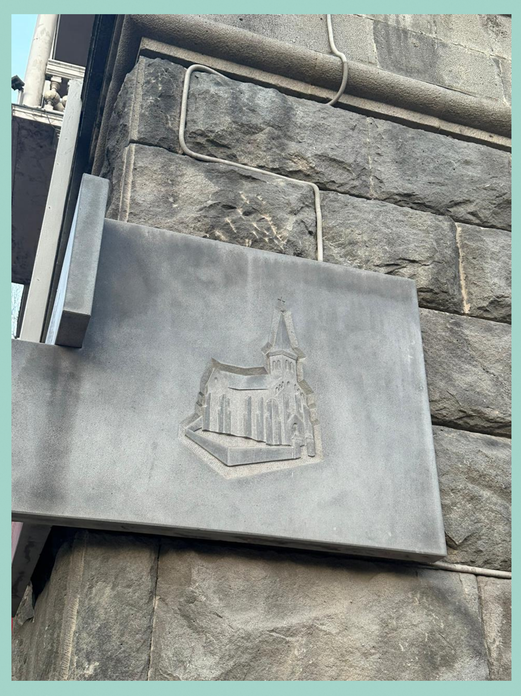

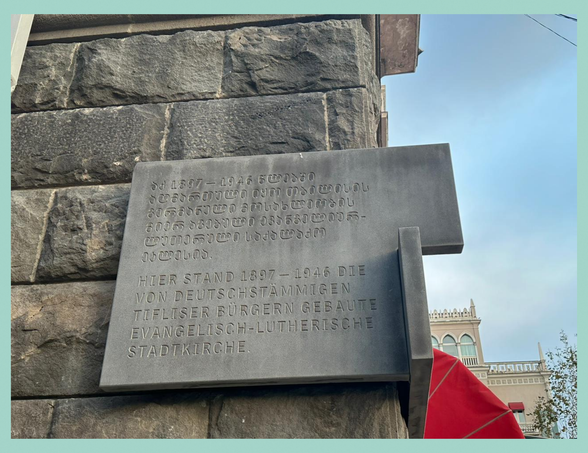

3

4

2-4: Gedenkplakette am ehemaligen Standort der St. Peter und Paul Kirche in Neu-Tiflis (heute Tbilisi)
წმინდა პეტრესა და პავლეს ეკლესიის ადგილას დამონტაჟებული მემორიალური დაფა (თბილისი)
(c) Lali Kakhidze.

გასაბჭოება - გერმანელების დევნა II

რეპრესიების შედეგად გერმანელების ნაწილის ცხოვრება მკვეთრად გაუარესდა. მსხვერპლთა ოჯახის წევრების მიმართ სახელმწიფო მუდმივ ძალადობას განაგრძობდა. თუმცა, გერმანელთა მცირე ნაწილი შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატში მუშაობდა და აქტიურად მონაწილეობდნენ რეპრესიებში.
საბჭოთა რესპუბლიკებსა და რეგიონებში შედგენილი გერმანელთა სიები მოსკოვში იგზავნებოდა. მუშაობა დაიწყო ე.წ „ორეულმა“. ათასობით გერმანელის წინააღმდეგ გადაწყვეტილებებს იღებდა ტრიბუნალი, რომელიც შედგებოდა ორი თანამდებობის პირისგან - სსრკ-ს პროკურორი ვიშინსკი და შინაგან საქმეთა სახალხო კომისრის მოადგილე ფრინოვსკი. მსხვერპლთა ნაწილს მიესაჯა საბჭოთა კავშირის დატოვება, ნაწილი შრომა გასწორებით კოლონიებში გადაასახლეს, ხოლო ნაწილი სიკვდილით დასაჯეს. აღნიშნული ოპერაცია შეეხო საქართველოში მცხოვრებ გერმანელებსაც. აღნიშნულმა „ორეულის“ ტრიბუნალმა დაახლოებით 123 [A] ადამიანი გაასამართლა. თუმცა „გერმანული ოპერაცია“ მხოლოდ ეთნიკურ გერმანელებსა და გერმანიის მოქალაქეებს არ ეხებოდა. ამ ოპერაციით სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის ადამიანებიც გაასამართლეს, რომლებიც გერმანიასთან კავშირში იყვნენ ბრალდებულები.
1937 წელს საბჭოთა კავშირში შეიქმნა შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიტთან არსებული ე.წ. „სამეული“, რომლებიც არა მოსკოვში, არამედ ადგილობრივ რესპუბლიკურ ან რეგიონალურ დონეზე იღებდა გადაწყვეტილებას. ამრიგად შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატს, პროკურატურასა და პარტიულ ელიტას ძალიან დიდი ძალაუფლება ჩაუვარდათ ხელში. აღნიშნული სამეული კვლავაც აგრძელებდა ეთნიკური გერმანელების რეპრესიებს. სხდომის ოქმზე ხშირად იყო მინიშნება გაკეთებული, თუ რომელი ოპერაციის ფარგლებში უნდა გასამართლებულიყო ადამიანი. მსხვერპლს ხშირად ბრალად ედებოდა ჯაშუშობა, საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ მოქმედება, საზღვრის უკანონო კვეთა, ანტისაბჭოთა აგიტაცია, ნაცისტურ გერმანიასთან კავშირი და სხვა.
1941 წლის 22 ივნისს საბჭოთა კავშირზე გერმანიის თავდასხმის შემდეგ, სტალინმა გამოსცა ბრძანებულება 3 ოქტომბერს, რომელიც კავკასიიდან ყველა გერმანელის ყაზახეთში ან ციმბირში იძულებით გადასახლებას ითვალისწინებდა. კოლონიებში დარჩენის უფლება მხოლოდ არაგერმანელებზე გათხოვილ გერმანელ ქალებს მისცეს. იმ შერეულ ოჯახებში კი, სადაც მამა გერმანელი იყო, ბავშვებს უფლება ეძლეოდათ დედასთან 16 წლამდე დარჩენილიყვნენ და შემდეგ მამას გაჰყოლოდნენ შრომით არმიაში. ქართველ ქალებს შერეული ოჯახებიდან უნდა გაეკეთებინათ არჩევანი განქორწინებასა თუ დეპორტაციას შორის.)

სამხრეთ კავკასიიდან გერმანელების დეპორტაციის შესახებ სტალინის ბრძანებიდან (3 ოქტომბერი 1941 წელი):
„საქართველოს, აზერბაიჯანისა და სომხეთის სსრ-ში მცხოვრები გერმანელების ანტისაბჭოთა მუშაობის აღსაკვეთად, სსრკ-ის შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატი მიზანშეწონილად მიიჩნევს, რომ მოხდეს ანტისაბჭოთა და საეჭვო ელემენტებად რეგისტრირებულთა დაკავებას და დანარჩენი 46.533 გერმანელი გადასახლდეს ყაზახეთში სსრ-ში“. [B], 1

წმინდა პეტრესა და პავლეს თბილისის ეკლესია, რომელიც მანამდე მნიშვნელოვან კულტურულ და საზოგადოებრივ ცენტრს წარმოადგენდა, 1946-47 წლებში დაანგრევინეს გერმანელ სამხედრო ტყვეებს. ეკლესიის დანგრევიდან მორჩენილი სამშენებლო მასალებით აშენდა საცხოვრებელი სახლი. 2-4, 5
დეპორტაციამდე საქართველოში 24 000-ზე მეტი გერმანელი ცხოვრობდა. კავკასიელი გერმანელების დიდი ნაწილი ყაზახეთში გადასახლებისას დაიღუპა. მათგან მხოლოდ რამდენიმე დაბრუნდა ქართულ სამშობლოში, რადგან 1972 წელსღა მიეცათ მათ საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევის უფლება. გადარჩენილთა უმეტესობა 1980-იანი წლებიდან „რუსი გერმანელების“ სახელით გაემგზავრა გერმანიაში.

1

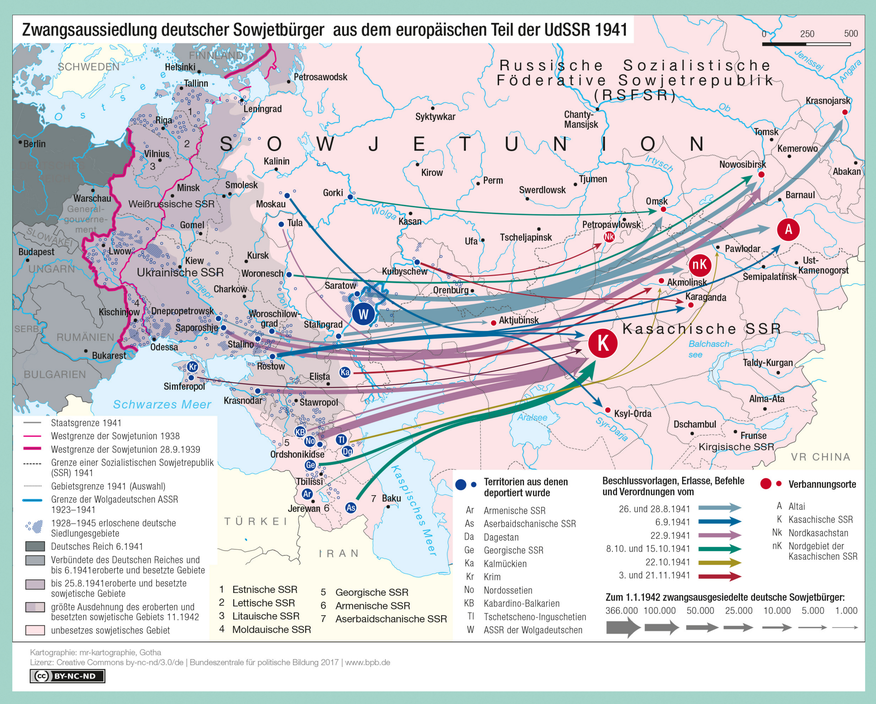

Zwangsumsiedlung deutscher Sowjetbürger aus dem europäischen Teil der UdSSR 1941. / 1941 წელს საბჭოთა კავშირში მცხოვრები გერმანელების გადასახლება საბჭოთა კავშირის ევროპული ნაწილიდან.
https://www.bpb.de/themen/migration-integration/russlanddeutsche/250039/nationalitaetenpolitik-gegenueber-der-deutschen-minderheit-in-der-sowjetunion-von-1917-bis-zur-perestrojka/ (Lizenz: cc by-nc-nd/3.0/de/) (20.09.2024)

5

Das Wohnhaus, das an der Stelle der deutschen Kirche errichtet wurde. Tbilisi
გერმანული ეკლესიის ადგილას აშენებული საცხოვრებელი სახლი. თბილისი
(c) Lali Kakhidze.

A Archiv des Innenministeriums Georgiens. Abteilung I, Fonds N12, Fall 92. / საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტოს არქივი. I სამმართველო, ფონდი N12, საქმე 92.

B Das russische Original abgedruckt in:/ რუსული ორიგინალი დაბეჭდილია: Bugai, N., Broev, T. and Broev, P. Sovetskie kurdy: Vremia peremen. Moscow 1993. S. 65-66 (Reprint: Sovet klanov. Izdanie 2-e. g. Tbilisi 2012).

Die Beauftragte der Bundesregierung für Kultur und Medien
Universität Siegen
National Archives of Georgia
Verein zur Bewahrung deutschen Kulturgutes im Südkaukasus
Global Entanglements